

Zoran Jelenc

BOGATA IN ZGLEDNA PRAKSA, A ŽAL SISTEMSKA ZAPOSTAVLJENOST

Ob Andragoškem kolokviju in strokovnem posvetu v Ajdovščini

Andragoški center Slovenije (ACS) je 3. in 4. oktobra 2017 v sodelovanju z Ljudsko univerzo Ajdovščina – tokrat prvič zunaj Ljubljane – pripravil 21. andragoški kolokvij. Umestil ga je v dvodnevni posvet, ki ga je vodila mag. Zvonka Pangerc Pahernik, vodja promocijskega in informacijskega središča ACS. Kolokvija v ožjem smislu se je udeležilo 78 ljudi.

Kolokvij je ponudil bogato vsebino, s katero je omogočil razmislek o neformalnem izobraževanju odraslih kot strategiji prilagajanja spremembam v družbi in naravi. Izhodiščna podlaga razpravam je bila ugotovitev, da se Slovenija sooča tako s spremembami v družbi kot v naravi; »potencial dobrih praks neformalnega izobraževanja s tega vidika ni izkoriščen in predstavlja izziv prihodnosti«, je v svojih izhodiščih zapisala dr. Nevenka Bogataj, nosilka tega področja na ACS. Tako doma kot v Evropi stopa v ospredje razvojnih trendov pestrost družbenih skupin in spreminjanje naravnega okolja, a ne gre le za spremembe podnebja in migracije, temveč tudi za številne druge spremembe pri posameznikih in v družbi, je v svojem prispevku razmišljala Nevenka Bogataj. Primerjalne prednosti ima pri tem neformalno izobraževanje, ki ne poteka le v institucijah, temveč po vsem prostoru in tudi v obliki samoorganizacije. Pomembno vlogo ima pri tem lokalno okolje, kjer nastajajo organizirane oblike skupnosti. Avtorica opozarja, da neformalno izobraževanje v Sloveniji še ni del strategije odzivanja na spremembe.

Širok okvir za razmišljanje o tej tematiki je ponudila dr. Darja Piciga z ministrstva za okolje in prostor v prispevku z naslovom Izzivi neformalnega izobraževanja za trajnostno prilagajanje na spremembe; v njem je predstavila problematiko okolja v Evropi in globalne megatrende. Opozorila je na *varstvo, ohranjanje in izboljševanje naravnega kapitala, učinkovito rabo virov in nizkoogljično gospodarstvo ter varovanje pred okoljskimi tveganji za zdravje*. Menila je, da moramo te pojave, ki so kompleksni izzivi današnjega sveta, reševati z integralnim (celostnim in povezovalnim) pristopom. V ta namen je Evropska unija pripravila razvojni model in ekosistemski okvir, imenovan Agenda 2030. Sprejeti so

tudi dokumenti, ki podpirajo Agendo 2030 na področju izobraževanja. Poglavitni delež v teh programih ima seveda neformalno izobraževanje odraslih.

Sledil je prispevek mag. Andreja Sotoška, direktorja ACS, z naslovom Potenciali izobraževanja odraslih za prilagajanje na družbene spremembe. Opozoril je na že znano nezadovoljivo stanje, ko gre za temeljne spretnosti odraslih po rezultatih raziskave PIAAC (četrtnina odraslih na osnovni ravni spretnosti ali pod njo), in tudi na skrb zbujajoče strmo upadanje udeležbe odraslih v izobraževanju po podatkih Eurostata (vključenost odraslih, starih od 25 do 64 let, v letu 2010 16,9 % in v letu 2016 11,6 %). Potrebo po sistemskih in razvojnih premikih ter obete za to nakazujejo projekti Strategija spretnosti v Sloveniji, Akcijski načrt izpeljave Strategije spretnosti, Strategija dolgožive družbe, Strategija bralne pismenosti in Strategija pametne specializacije z ukrepi. Pri tem, še posebej pri razvijanju neformalnega izobraževanja, ima pomembno vlogo ACS.

Potrebo po tem, da se v literaturi zgodi premik od osredinjenosti na človeka (antropocentrizem) k biocentrizmu – z razširitvijo pozornosti na celotno biosfero in skrbjo za njeno dobro, je obravnaval prispevek dr. Tanje Badalič z Ljudske univerze Ajdovščina. Ekološka in etična funkcija literature lahko pomagata vnovič vzpostaviti našo zvezo z naravo in zemljo, je poudarila; književnost ne more pojasnjevati vzrokov ekološke krize, lahko pa je kritična do človekovih negativnih posegov v okolje, saj sta znanje in vedenje bistvena dejavnika, ki omogočata premik od antropocentrizma k bolj celostnemu ekološkemu pristopu. Možnosti, ki jih ima pri tem izobraževanje odraslih, vidi zlasti v bralnih študijskih krožkih.

Razmišljanje je nadaljevala in dopolnila dr. Nevenka Bogataj z ACS, sicer tudi nosilka izbrane teme kolokvija, s prispevkom Kako se z neformalnim izobraževanjem prilagajamo na spremembe narave. Opozorila je na čedalje pogostejše ugotovitve o spreminjanju naravnih razmer, v katerih živimo (geofizične, meteorološke, hidrološke, klimatske in druge danosti). Države in občine so lahko pri njihovem obravnavanju uspešne, a globalno v povprečju manj kot majhne skupnosti, »kjer deluje tradicija [...] izbrušena skozi stoletja«. Vse to je primerno za obravnavo v neformalnem izobraževanju, s katerim se lahko prožno in aktivno odzivamo na spremembe. Hrbtenica neformalnega izobraževanja pa so študijski krožki, ki jih izvajajo na ljudskih univerzah, v knjižnicah, razvojnih agencijah in drugih ustanovah. Skupaj je v navedenih organizacijah na goriškem območju v obdobju od 2007 do 2017 delovalo 389 študijskih krožkov (od prek 2.500 delujočih v Sloveniji). Ugotovitve o učinkih učenja v študijskih krožkih dokazujejo njihovo uspešnost. V sklepnih mislih je avtorica poudarila, da so študijski krožki primer dobre prakse, s katerimi se uspešno obvladujejo spremembe, saj kontinuirano vodijo do pridobivanja znanja o obvladovanju naravnih pojavov.

Gostje iz Irske so v prispevku Skupnostno učenje kot način odzivanja na spremembe prikazali izobraževanje v lokalni skupnosti v mestu Limerick City na Irskem. Šlo je za izobraževanje mestnega prebivalstva z nizko formalno izobrazbo in visoko stopnjo brezposelnosti. Prikazali so, kako so v mestu organizirali izobraževanje omenjenih prebivalcev prek skupnostnih izobraževalnih centrov. To neformalno izobraževanje, ki je bilo

naravnano na pridobivanje temeljne pismenosti, je imelo pomembno socialno vrednost, omogočalo je napredovanje in pridobivanje izobraževalnih izkušenj, razvijanje kakovosti življenja, spodbujalo je prostovoljsko delovanje in medgeneracijsko sodelovanje ter vseživljenjsko učenje.

Zadnji prispevek na kolokviju je bila predstavitev z naslovom Projekt Življenjske spretnosti odraslih v Evropi mag. Estere Možina, raziskovalke z ACS. Gre za evropski projekt (naziv v angleščini: Life Skills for Europe – LSE), ki se izvaja v letih 2017–2018, v njem pa sodeluje pet organizacij: ena evropska, tri nacionalne in ena lokalna. Rezultati raziskave PIAAC so pokazali, da imajo milijoni državljanov Evropske unije pomanjkljive spretnosti za življenje in delo. Cilji projekta so: proučitev izobraževalnih pristopov za razvoj LSE (celovitejši pristopi k razvoju zmožnosti); razvoj prenosljivih modelov in modulov za razvoj LSE; vzpostavitev dobrih praks in orodij ter priporočil za razvoj LSE pri izbranih ranljivih skupinah odraslih; priprava orodij za načrtovalce politik od lokalne, regionalne do ravni EU. Gre za razvijanje življenjskih spretnosti, ki jih omenjene skupine odraslih potrebujejo, da *zboljšajo osebno učinkovitost, da se soočajo z izzivi, rešujejo probleme, se vključujejo v izobraževanje in učenje, se vključujejo v skupnost terboljšujejo svoje mentalno zdravje in blagostanje*. Izvajalci projekta pričakujejo, da bodo pripravili poročilo s pregledom in opredelitvijo koncepta LSE; izdelali terminološki slovar življenjskih spretnosti; ustvarili spletni zbirki odličnih praks s področja razvoja življenjskih spretnosti iz vse Evrope ter inovativnih orodij za razvijanje življenjskih spretnosti, ki se uporabljajo v Evropi; izdelali prenosljive module za pripravo izobraževalnih programov ter orodje za ozaveščanje in pripravo strategij za razvoj življenjskih spretnosti in da bodo ob koncu projekta, leta 2018, organizirali mednarodni konferenci za promocijo in strokovno predstavitev projektnih rezultatov.

Kolokvij je bil del posveta za izobraževalce odraslih. V prvem sklopu posveta pod naslovom Izzivi neformalnega izobraževanja v Zgornji Vipavski dolini so predstavniki Ljudske univerze Ajdovščina v uvodnem delu v dveh prispevkih – Neformalna usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) in Študijski krožki – prikazali svoje primere dobre prakse, sledili pa sta predstavitvi dveh primerov urejanja vrtov v izobraževalne namene. Prvi z naslovom Od občinske njive do urbanega vrta je nastal kot projekt Projektnega učenja za mlajše odrasle (PUM-O) v Ajdovščini; Ljudski univerzi Ajdovščina je občina dodelila parcelo, na kateri so v okviru PUM-O uredili vrt. Na njem gojijo različne rastline, tudi zdravilna zelišča, izkušnje iz te dejavnosti pa posredujejo okoliškemu prebivalstvu, med njimi kmetijcem, oskrbovancem doma za starejše in drugim, izdelujejo pa tudi zeliščno sol za prodajo. Drugi primer z naslovom Urbani vrt v Mariboru je predstavila dr. Marta Gregorčič s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. V Mariboru so svoj vrt poimenovali skupnostni urbani vrt, pa tudi urbane brazde in urbano vrtnarstvo. Projekt je podoben tistemu v Ajdovščini, le da se je pri njem razvilo tudi sodelovanje s šolami, vrtci in drugimi organizacijami, organizirajo tudi predstavitve in delavnice za vrtičkarje, v njegovem okviru pa so nastali dve društvi, Urbani eko vrt in Varuhi semen, ter Semenska knjižnica.

V drugem programskem sklopu pod naslovom Z ustreznimi spretnostmi do boljšega življenja so referenti predstavili dejavnosti iz projekta Uresničevanje prenovljenega Evropskega programa za učenje odraslih (EPUO) v Sloveniji. Projekt je namenjen popularizaciji sporočil tega programa ter izobraževalne politike doma in v EU, predvsem pa ozaveščanju slovenske javnosti o pomenu in vseprisotnosti izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja ter o priložnostih, ki so na voljo odraslemu prebivalstvu. Projektne dejavnosti se navezujejo na druga sorodna prizadevanja, na prireditve Teden vseživljenjskega učenja ter promocijsko kampanjo Zgledi vlečejo. Na posvetu je bilo predstavljenih več strokovnih dogodkov EPUO, izpeljanih v letih 2016 in 2017.

Organizatorjema za izbiro vsebin in zelo dobro izpeljavo dogodkov v obeh dnevih čestitam. Med dvodnevno prireditvijo sem ugotovil, da sem najstarejši med udeleženci. A to je bila tudi moja prednost; sem živa priča zadnjih 30 do 40 let razvoja izobraževanja odraslih v Sloveniji. Ker se je vsebina kolokvija ves čas dotikala tega razvoja, največkrat tudi ali predvsem s kritičnimi ugotovitvami o njem, se mi je zdelo potrebno, da bi v razpravi opozoril na njegove pozitivne dosežke (žal mi zaradi pomanjkanja časa na posvetu to ni bilo omogočeno).

Ob predstavitvah neformalnega izobraževanja odraslih sem se spominjal, kako smo se teh vprašanj lotevali pred tremi ali štirimi desetletji. Mikalo me je, da bi to povedal udeležencem srečanja, a lahko to storim šele zdaj. Konec sedemdesetih let sem se prvič srečal s pojmom »neformalno izobraževanje odraslih«. Ko sem pojem uporabil v pogovoru s tedanjo ministrico Majdo Poljanšek, me je začudeno vprašala, kaj da je to. Nič presenetljivega, saj so ta pojem poznali le redki Slovenci. Drug tak nov pojem je bilo »svetovalno delo v izobraževanju odraslih« (andragoško svetovalno delo). Nihče ga ni poznal, meni pa so poprejšnje poklicne izkušnje ponudile zanimivo temo, o kateri sem kasneje tudi pisal. No, na zdajšnjem posvetu v Ajdovščini pa je bil govor o razvitem omrežju središč za informiranje in svetovanje pri izobraževanju odraslih v Sloveniji (znano s kratico ISIO), ki ga zdaj jemljejo kot zgled iz Slovenije tudi v drugih državah. Na podoben razvoj lahko pokažem tudi pri dejavnostih, kot so študijski krožki (danes njihovo omrežje v Sloveniji presega zgled iz Švedske, od koder smo jih prinesli), projektno učenje za mlade odrasle (prinesli smo ga iz Danske, a smo dejavnost uspešno prilagodili našim razmeram in možnostim), središče za samostojno učenje (po zgledu iz Velike Britanije), borza znanja (po zgledu iz ZDA, kjer že zdavnaj ne deluje več, pri nas pa imamo razvito omrežje teh središč), usposabljanje za življenjsko uspešnost (po zgledu iz Velike Britanije) in tudi prireditve Teden vseživljenjskega učenja (prav tako po zgledu iz Velike Britanije, ki pa je pri nas presežen s Parado učenja in Dnevi učečih se skupnosti). Vsekakor izjemen razvoj, katerega začetkov se skorajda ne spominjamo več.

Hotel sem poudariti, da se je v Sloveniji v nekaj desetletjih praksa izobraževanja odraslih zelo uspešno razvila, še posebno praksa neformalnega izobraževanja in učenja. Strinjam pa se s kritičnimi opozorili (v prispevku dr. Petre Javrh), da se je zdaj treba čim bolj posvetiti poglobljanju spoznanj in teoretičnemu obravnavanju izobraževanja odraslih.

Ob zgoraj skiciranem prikazu uspešnega razvoja v praksi pa seveda ostajam pri kritični oceni, da smo pri sistemskem urejanju izobraževanja odraslih še vedno na ravni, na kateri smo bili pred tremi ali štirimi desetletji. Tu lahko pričakujemo napredek šele, ko bomo zares sprejeli in udejanjili strategijo vseživljenjskosti učenja, ki so jo na ministrstvu za izobraževanje potrdili že pred desetimi leti (2007), a je ostala mrtva črka na papirju. Udejanjenje strategije vseživljenjskosti učenja je namreč pogoj za sistemsko ureditev in obravnavo izobraževanja odraslih, ker ga le tako lahko zajamemo kot koherentno celoto in sistem. Takšno strategijo pa mora sprejeti vlada in ne eno samo ministrstvo, saj je učenje dejavnost, s katero se morajo ukvarjati v vseh vladnih resorjih (učenje je aktualno na vseh področjih) in ne le v »šolskem«, če uporabim to že nekoliko zastarelo poimenovanje, ki ga še zmeraj uporabljajo tako politiki kot mediji.

Bralcu, ki bi se želel z dogajanjem v Ajdovščini podrobneje seznaniti, so na voljo video-posnetki vseh programskih sklopov (na <http://pro.acs.si/ak2017/video>) in fotografije (na <http://pro.acs.si/ak2017/fotografije>) ter tudi vsa gradiva za prispevke na posvetu in kolo-kviju (na <http://pro.acs.si/ak2017/vsebine>).